

til den hele Statteopkrævning (det blot formelle ved Sammenlægninger og Udstyninger). Det er nu vistnok et tilløkkende Ræsonnement, at medens visse Konjunkturer vilde lade Sammenlæggelser, navnlig naar Jorden stode i lav Pris, vilde Udstyningen fremmes under de modsatte Konjunkturer, naar de enkelte Tønder Land kom i høj Pris, og at altsaa Modsattingerne vilde udjævne sig selv, naar man kun lod den saa naturlige Frihed være Forholdenes Regulator og ej indlød sig paa at bestemme Landbrugenes Størrelse efter vilkaarligen valgte Grænser, der dog aldrig kunde andet, end i mange konkrete Tilfælde blive upassende og da lamme Kræfternes Udvikling og staae de rettlige private Interesser. Jeg kan imidlertid ej andet, end erklære mig imod den ubetingede Sammenlæggelsesret. Jorden er saa aldeles overvejende den mest attraaværdige Ejendoms-genstand, at det ikke udebliver, at under uheldige Konjunkturer, naar Bøndergaardene blive godt Køb, vilde ikke saa at Landets Kapitalister samle Jorden, de vilde vælge denne Ejendoms-genstand fremfor de løse Kapitaler. Mange Kapitalister vilde i slike Tider endog maatte overtage Ejendommene for Prioriteter, og derved vilde, under saadanne Konjunkturer, under en fri Sammenlæggelsesret, Bøndergaardene forsvinde, og meget store Ejendomme træde i Stedet. Saaledes er det gaaet i England, hvor der for saa Aarhundreder siden, især i de nordlige Grevskaber hvor de fleste Danste i sin Tid vare indvandrede, fandtes mangfoldige Bøndergaarde som vore; nu findes kun de store engelske Landejendomsbesiddere og deres Forpagtere. Blot i Northumberland, det mest danske Grevskab, skulle være nogle saa Ejendomsbøndergaarde tilbage. Saa er det og gaaet i Mecklenborg, og den samme Operation fortsættes nu i Skaane. Naar man ventte, at under forandrede Konjunkturer vilde disse store Ejendomme nok igen blive udstykkede, saa holder det ikke Stik; den i een Haand samlede enkelte store Ejendom — og om saadanne vilde her blive Tale, ej om et Komplet af Bøndergaarde som det nærværende Fæstegods — bliver ej saa let udstykket, især naar Ejeren er kommen til Velmagt. Den samlede Besiddelse af Jord har noget saa tilløkkende, og om end alle fideikommissariske Baand hæves, vil dog den for de store Jordejere naturlige Tænkemaade, i Forbindelse med en friere Testationsret, hindre slike Ejendommers Udskiltelse, hvortil jeg i øvrigt ikke engang her kan regne Opførelse af Afbyggær-gaarde paa 3 à 400 Tdr. Land, som vel vilde forekomme. Altsaa — Resultatet af den uindstrænkede Sammenlæggelsesret vil blive en, snart hurtig snart langsom, men dog stedse fremadskridende, Fordragelse af Bøndergaarde og deres Sammenlæggelse til store Jordejendomme, og dermed en bestandig Forringelse af den nærværende saakaldte Gaardmandsklasse.

Det samme vil paa den anden Side bevirkes ved den ubundne Udstykningsret, naar der navnlig fremtidig ej skal blive nogen Hovedparcel tilbage, som endnu kan staaes at udgøre en Bøndergaard. Denne Art af Udstykning bliver allerede efter Forholdets Natur langt hyppigere, end Udstyningen af store Jordejendomme, eftersom det rene Provenu af dem er ringere, og derfor større Fristelse til at sælge enkelte Tønder og Skæpper Land, der, formedelt Søgningen efter Bolig under Folkemængdens Tilvækst, staa i en højere Pris, end den enkelte Tønde beløber sig til, beregnet som en Kvotandel af den almindelige Bøndergaards Pris. Men Udstyninger af Bøndergaardene vilde naturligvis under en ubegrænset Sammenlæggelsesret blive endnu meget større, da de Familier, som udkøbtes af de nedlagte Gaarde, vilde søge mindre Parceller. Begge Dele i Forening — den ubundne Sammenlæggelsesret og ubundne Udstykningsret — vilde saaledes samvirke til, at Gaardmandsklassen forsvandt. Men, ligesom dette staaer i en stærkende Modsatning til det sidste Aarhundredes Lovgivning, der netop har villet opholde Bønderbrugene, — ogsaa i Hertugdømmerne „die Familienstellen“ — saaledes anser jeg et slegt Resultat som sorgeligt for mit Fødeland. Ej blot omfatter Gaardmandsklassen en talrig Mængde af noget nær de tilfældigste Familier i Samfundet; men, hvad der er vigtigere i politisk Henseende, det er Landets bedste Børn mod den nyere Tids Forvildelser i socialistisk eller kommunistisk Retning, og Gaardmændene ville, naar de nærværende Landhospørgsmaal ere ordnede, efter deres Stilling blive et konserveret Element, som kan have stor Betydning, ej blot ved sin egen Talrighed og Kraft, men ogsaa ved dens Indvirkning paa de mindre Jorbrugere, navnlig de mindre Parcellister, som vilde holde sig til dem.

Det er derfor min Mening, at en uindstrænket Sammenlæggelsesret ej bør finde Sted, men at man — idet det tidligere Forbud imod Sammenlæggelsen af Bøndergaarde ophæves — ved Lov (naturligvis en foranderlig Lov, som kan rettes, naar Tiderne forandres), bør foreskrive, at ingen Landejendom skal kunne forøges ved Tillæg af anden Jord, som ej for Tiden er lovlig forenet med samme, til over 20 Tdr. Hartkøbt Alger og Eng, foruden den Skovstyld, som maatte findes ved den, under den Straf, som er